

NEVŞEHİRLİ DAMAD İBRAHİM PAŞA'YA ÂİD İKİ VAKFİYE

M. Münir Aktepe

Üçüncü Sultan Ahmed devrinde sadaret makamını işgal eden meşhur vezirlerden biri ve belki de en şöhretlisi, şüphesiz Nevşehirli Damad İbrahim Paşa idi. İbrahim Paşa'nın, 12 seneden fazla süren sadriâzamlığı esnasında, siyasî faaliyetlerden ziyade, yenilik hareketlerine, imâr işlerine, içtimâî ve fikrî meselelere büyük önem verdiği ve Osmanlı devleti tarihinde, zevke düşkün fakat garblılaşımağa ilk adımı atan bir vezir olarak yer aldığı herkesce malûmdur. Onun, devlet işleri, yanında, muayyen bir zümrenin ve bilhassa devrin padişahı ve kayınpederi Ahmed III. ile diğer saray ve devlet adamlarının hoş vakit geçirmelerini temin gayesile, sadareti boyunca, büyük gayretler sarf ederek İstanbul'dan asla ayrılmadığını ve İstanbul'un imârı hususunda çok çalıştığını da burada söylemek yerinde olur; gerçi Osmanlı devletine âsırlar boyunca hükûmet merkezliği yapmış olan İstanbul şehri, bundan önceki yüzyıllarda dahi, bir çok padişah ve vezirler zamanında vakit vakit ele alınmış, sarayları, bahçeleri ve câmileri ile mekteb, medrese, çeşme gibi sâir daha bâzı eserleri imâr edilmiş ise de, İbrahim Paşa'nın sadareti zamanında, İstanbul'da gördüğümüz faaliyet bunlardan biraz daha farklı bulunuyordu; yâni İbrahim Paşa, İstanbul'un bir mahallesi, bir mevkii veya semti üzerinde durmuyor; Kâğıthane ve Eyüb'den Kavaklar'a, Bendler'den Fenerbahçesi'ne kadar uzanan İstanbul'un hemen her köşesinde, her mevsim yeni bir eser vücade getirmeğe çalışıyordu. Kâğıthane ve Eyüb tarafları, Beşiktaş semti, Ortaköy ile Bebek ve Boğazın daha bir çok yerleri, bilhassa Üsküdar, en nihayet İstanbul içinde muhtelif mahâller, onun veziriâzamlığı devrinde, büyük inkişâflar göstermiş ve yeni yeni eserler kazanmıştı. Buralarda tertip edilen türlü eğlenceler arasında da, zamanın şâirleri, âlimleri ve edibleri tal-

tif edilmek isteniyordu. Şüphesiz bütün bu çalışmalarda, devrin padişahı Ahmed III. başta olmak üzere, diğer saray mensublarının ve İbrahim Paşa'nın yakini bulunan bir kısım vezirler ile daha bâzı devlet adamlarının da sadriâzama büyük yardımları oluyordu. Bunların kendi namlarını ebedileştirmek maksadile yaptırıkları câmiler, mescid ve medreseler, sebil ve çeşmeler, mektebler, hanlar, hamamlar, köşk ve konaklar ile bahçeler, İstanbul'u hergün biraz daha güzelleştiriyordu. Hülâsa olarak diyebiliriz ki, XVIII. asrın ilk yarısı ortalarında, İstanbul'daki imâr ve inşaat faaliyetinde İbrahim Paşa'nın büyük tesiri olmuştur ve bizzat kendisi de bu faaliyete iştirâk etmek suretile, İstanbul'da bir çok eser bırakmıştır.

XVIII. asrın ilk yarısını içine alan kaynaklar ile umûmî mahiyetteki diğer bir kısım eserlerden tesbit edebildiğimize nazaran; İbrahim Paşa'nın İstanbul'un muhtelif yerlerinde tesis ettiği âsâr, sırasile şunlardan ibaret bulunmakta idi: Şehzadebaşı'nda bir dârülhadis, bunun mescid ve kütüphanesi ile birlikte bir sebil, çeşme ve şadırvandan müteşekkil külliye¹; Acımusluk sokağında bir tek hamam ve bir diğer dârülhadis; Yenipostahane'nin arkasında muallimhane ve bunun altında çeşme ile sebil; Eski odalar önünde ve Fâtih Sarıgözel'de birer çeşme; Topkapısı civarında bir köşk ile bahçeler²; Nuruosmaniye'de Çuhacılar hanı; Eyüb ve Kâğıthane'de çeşmeler ve bir câmi³; Tophane'de su sahrıncı; Salı-pazarı ve Beşiktaş'da köşk ve sâhilsaray nev'inden binalar; Orta-köy ve Kuruçeşme'de çeşmeler; Kanlıca ve Çubuklu havalisinde yine çeşmeler; Üsküdar ve civarında onbeşden fazla çeşme⁴.

¹ Ahmed Refik, *Hicri onikinci asırda İstanbul hayatı*, İstanbul 1930, 72 de Cemaziyelâhır 1133 tarihli ferman sureti; Fındıklılı Silâhdar Mehmed Ağa (*Nusretname*, vrk. 321 b, Veliyüddin Efendi kütüphanesi, nr. 2369) bu külliyenin 14 Receb 1132 = 22 Mayıs 1720 de büyük bir merasim ile açıldığını yazar. Raşid ise bu merasimi bir gün sonra gösteriyor: *Tarih*, V, 207 ve devamı.

² Raşid, *Tarih*, III, 231, V, 119, 161, 399; Küçük Çelebi-zâde, *Tarih*, 385, 539; Mustakim-zâde, *Tuhfe-i hattatin*, İstanbul, 1923, 759; Hüseyin Ayvansarayî, *Hadikatü'l-cevâmîc*, İstanbul 1281, I, 52, 183; *Atâ tarihi*, İstanbul 1293, II, 159; İ. H. Tanışık, *İstanbul Çeşmeleri*, İstanbul 1943, I, 126 ve 133; *İstanbul Ansiklopedisi*, V, 94 ve devamı.

³ Nedim, *Divân* (Gölpınarlı neşri), 179, 218; İzzet Ali Paşa, *Divân*, 44 ve devamı; Küçük Çelebi-zâde, *Tarih*, 374, 411; *Hadikatü'l-cevâmîc*, I, 41, 78, 216, 300.

⁴ *Mühimme defteri*, nr. 130'da mevcut bâzı kayıtlar için bak, İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı tarihi*, IV¹, 166; IV², 314; Raşid, *Tarih*, V, 205, 293; *Hadikatü'l-ce-*

İbrahim Paşa, İstanbul haricinde ve bilhassa doğduğu köy olan Nevşehir ile onun bağlı bulunduğu Ürgüb'de dahi bu neviden binalar yaptırmıştır. Meselâ Nevşehir'de inşâ ettirdiği bir câmi'i, hamamı ve sekiz çeşmesiyle, sadâretinin sonlarına doğru yaptırdığı, diğer bir câmi, medrese, imaret, mekteb, kütüphane, çarşı han ve hamamdan müteşekkil gayet güzel külliyesi dikkati çekmektedir: Ayrıca Ürgüb'ün muhtelif mahâllerinde on çeşmesi bulunuyordu. İzmir'de, liman ağzında Mısır-çarşısı denilen mahalli yeniden, Çorum'un Hacı Hamza köyünde, Sinan Paşa'ya âid olan bir han ile mescidi de yeniden denilecek şekilde tâmir ve evkafını ihya ettirmişti⁵.

Damad İbrahim Paşa'nın, şüphe yokki, yukarıda kaydettiklerimizden mâda, bu neviden daha bir çok eserleri vardı ve bunların ekserisi hayır için inşâ edilmiş binalardan ibaret bulunuyordu. Lâkin bu devrin vekayi'nâmelerinde ve umûmî mahiyetteki diğer kitaplarda, kaydına tesadüf ettiğimiz bu binalar hakkında fazla bir mâlûmat bulmak çok güçtür; sâdece isimleri zikredilmekle iktifa olunan bu içtimaî tesislerin, bakımı, gelir kaynakları ve işleyiş şekillerine dâir, bahis mevzuu eserlerde bilgiye rastlamak hemen hemen imkânsızdır. Bu sebeple, İbrahim Paşa'nın hayratına ve bunların nerelerde, ne gibi gelirleri bulunduğu, onların ne şekilde sarf edileceğine dâir malûmatımız da eksik kalıyordu. İbrahim Paşa'nın içtimaî sahadaki hizmeti tam olarak ortaya çıkılamıyordu. Bu yazımızda ise, mezkûr hususları biraz daha aydınlatmağa yarayan, İbrahim Paşa'nın iki vakfiyesinden bahsetmek istiyoruz.

Bu vakfiyelerin suretleri hâlen, Ankara Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivlerinde mevcut olup⁶, mezkûr arşivin müdürü Bay Zeki Oral vasıtasile, 1960 yılı başında temin ettiğimiz fotokopileri de İstanbul Üniversitesi, Türkiyat Enstitüsü kütüphanesinde bulunmaktadır.

⁵ *câmi'*, II, 70, 104, 123, 155; Mustafa Paşa, *Netâyicü'l-vuku'at*, İstanbul 1327, III, 81 ve devamı; İ. H. Tanışık, *İstanbul Çeşmeleri*, II 52, 324, 340; Mehmed Râif, *Mirât-ı İstanbul*, İstanbul 1314, 69, 101, 111, 227, 289, 317; Cihad Güler, *İstanbul âbideleri* [Tarih tezi, 1941].

⁶ *Mühimme defteri*, nr. 129, s. 1 ve nr. 130 s. 146 ile nr. 133, s. 471; Nedim, *Divân*, 283, 185-190, Küçük Çelebi-zâde, *Tarih*, 387; Ahmed Refik, *İbrahim Paşa zamanında Ürgüb ve Nevşehir*, TTEM. sene 14, s. 160 ve devamı.

⁷ D. nr. 1959, Sa. nr. 37, st. nr. 25; D. nr. 1959, Sa. nr. 43, st. nr. 27.

Burada şunu da kaydetmeliyiz ki, İbrahim Paşa'nın bunlardan maada daha bâzı vakfiyeleri olması icab eder. Çünkü mevcut vakfiyelerde, ancak bir kısım hayır eserleri bahis mevzuu edilmekte, diğerlerine dâir malûmat bulunmamaktadır. Bu itibarla ileride yapılacak araştırmalar, İbrahim Paşa'nın eserleri ve emlâki hakkında, daha aydınlatıcı olacağı gibi, hâlen elimizde mevcut vakfiyeler, kitaplarda bulunan malûmata yeni bilgiler ilâve etmeleri bakımından çok mühimdir.

I

İbrahim Paşa'nın elimizde bulunan iki vakfiyesinden, doğduğu köye yâni Muşkara'ya âid olanı şu hususları ihtiva etmektedir :

İbrahim Paşa «vatan-ı velâdeti» olan Ürgüb kazasının Muşkara köyünde evvela yaptırmış olduğu bir câmi, muallimhane ve hamam ile Ürgüb'deki çeşmelerine âid su yollarının bakımı, İzmir'deki mescidi ve mescidin bulunduğu han dahilindeki su yollarının tâmiri, Ürgüb kazasına bağlı Nar köyündeki Halil Beşe mescidi, Güre(گوره)köyü câmii, Muşkara'da Yukarı mahalle câmii, Ürgüb'de Karaman-oğlu İbrahim Bey câmii, Uchisar köyünde yine Karaman oğlu İbrahim Bey câmii gibi daha bâzı mahallerin, bakımlı hâlde kalabilmeleri için masrafını karşılamak ve buralarda hizmet görececek vazifelilerin maaşlarını vermek gayesile, aşağıdaki emlâkinin gelirini vakfetmişti. Bu emlâk ise, III. Ahmed'in kendisine temlik ettiği Muşkara köyü ve tevabii; Ahlat köyüne bağlı Uchisarı, Murdar Sahrınç mezreasının Muşkara mukataasına dahil kısmı; İstanbul'da, Dâye-hatun mahallesinde, Hacı Ömer Beşe, Hacı Hicazlı, Rahikî-zâde Ali Ağa ve Kiler-kâtibi Mustafa Efendi'ye âid evler ile Molla Mehmed bahçesinin çevirmiş olduğu, bir tarafı yol olan arsa üzerinde yaptırdığı 27 dükkânlı çarşı; Kasımpaşa'da, Câmi-i kebir hizasında ve Sel-kapısı denilen yerde, 585 zira^c arsa ile bu arsanın yanında ve dere tarafında olan 410 zira^c genişliğindeki diğer arsa üzerinde inşâ ettirdiği 49 dükkânlı başka bir çarşı; İzmir'de, deniz kenarında Musa Bâli yakası diye meşhur mahâlde onbir sabunhane; bu sabunhanelerin yanında ve etrafı salhane, sığır ağılı ve umûma âid bir yol ile çevrilen yerde yaptırdığı taş-han; hanın kapısının sağında ve solunda üçerden altı mahzen; yine burada yaptırdığı mescid civarında üç salhane, iki

mumhane ve sığır ağılı ile hanın kapısı arasında bir kahvehane, hanın duvarı içinde bir börekci furunu, bir bakkal dükkânı, bir şerbetci dükkânı; yine sahilde ve bir tarafı Yahudi-mezarlığı, diğer tarafı mumhane ve sığır ağılı ile sınırlanmış, Çorak-çamurluğu tâbir olunan arazi üzerinde yaptırdığı yahudhane; İzmir'in Kasab Hızır mahallesinde ve Holandalıların sâkin olduğu bir yerde, önü deniz, arkası yola gelen bir Frenkhane (bu bina iki katlı olup, üst kısmında 12 oda, bir sofa ve bir matbah ile alt kısmında iki çuha mahzeni, üç esvab mahzeni ve bir dükkânı hâvi idi) ve nihayet Antakya'da Zeytuniye köyü civarında, Meşrikiyye (مشرقية) toprağında bulunan onüç adet mülk dut bahçelerinin yarı hissesinden ibaret bulunuyordu.

İbrahim Paşa'nın bu vakfiyesi gereğince elde edilecek hasıllattan, Muşkara'daki câmiin cuma vâizine, imam, hatip ve şeyh-ül-kurra'sına günde onar akçe; bunun halifesine beş akçe; vakıf kitapları muhafaza edecek kütüphane memuruna dört akçe; ser mahfile beş akçe; dört adet devirhanlara dörder akçe; birinci müezzine on, ikinci ve üçüncü müezzinlere sekizer akçe; salâ müezzine dört akçe; naat okuyana üç akçe; tebareke okuyana dört akçe, karyum ve sirâci nasbedilenlere beşer akçe; minare kandilcisine dört akçe verilecekti. Bu vazifelilerden mâda, mezkûr câmin mihrabının iki tarafında olan ve herbiri yirmibeşer okka gelen bal mumlarının, Berat gecesi değiştirilmesi için mum bahası olarak elli kuruş; bu mumların yapılması ile fitil ve sâire masraflarına yirmi kuruş; Ramazan gecelerile sâir mübarek gecelerde, câmiin içinde, dışında ve minaresinde yakılacak kandillerin zeytinyağı parası olarak senede otuz kuruş, her gece mihrab etrafında yanacak mumların yağ parası için senede oniki kuruş, süpürge, sünger, fitil, kandil ve saz hasır ile bunlarla alâkalı sâir malzemeye senede sekiz kuruş tahsis edilmişti.

Muallimhaneye gelince: buraya tâyin edilecek bir muallim günde on akçe, yazı hocalığı yapacak bir hattat beş ve bir mekteb halifesi beş akçe, mektebin otuz adet talebesinden her biri de senede üç kuruş alacaktı. Câmi ile mektebi temizliyen hademeye ise, günde sekiz, musluklara su taşıyan bir adama on, câmi ile mektebin tâmir işlerine bakan ustaya da on akçe verilecekti. Hamamın odun bahası olarak kırkbeş kuruş, peştamal ve sâir levazımı için onbeş kuruş ayrılmıştı. Halkdan hamam parası

istenilmemek şartile, hamamcısına günde beş, câmi ve hamamın su yolları hizmetine namzed iki su yolcudan her birine sekizer akçe; Muşkara'daki su yolu nâzır ve korucusu olan bir adama günde dört akçe, Muşkara çeşmesi su yolcusuna günde iki, yine bu çeşme ile Ahlat ve Küçük-câmi su yolcusuna günde dört, Ürgüb su yolcusuna ve mu'temedine altışar, korucusuna ise günde üç akçe ödenecek idi.

Burada şu hususu da kaydedelim ki, İbrahim Paşa, yalnız kendi yaptırdığı yerlere değil, aynı zamanda, hayır sever diğer bâzı kimselerin inşâ ettirdiği hayır müesseselerine dahi gelirinin bir kısmını vakfetmek suretile onları korumak ve yaşatmak istemişti. Meselâ bu meyanda, Ürgüb kazasına bağlı Nar köyünde bulunan Halil Beşe mescidinin bir hatib ile imamına günde dörder, müezzinine üç, kayyum, devirhan ve hademesine de günde ikişer akçe; yine Ürgüb kazasına bağlı Güre köyündeki câmiin, hatib ve imamına günde dörder, kayyum, müezzin ve kandilcisine de ikişer akçe; Muşkara'nın Yukarı-mahalle'sinde olan mescidin imamına günde altı, müezzinine üç, kayyum ile kandilci ve hademesine üçer akçe, yine Muşkara'da Küçük-mescid'in hatibine günde altı, imam ve şeyhül-kurrasına günde on, birinci müezzine altı, ikinci müezzine, ser mahfel ve devirhana dörder akça, diğer devirhan ile süpürgecisine ikişer, kayyuma dörd, hademesine iki akçe; Ürgüb'de Karaman-oğlu İbrahim Bey câmi'i, hatib ve imamına günde dörder, şeyhül-kurra'sına beş, iki müezzin ile süpürgecisine ikişer, câmi içinde olan mektebin muallimine üç akçe; Uchisar köyünde bulunan Karaman-oğlu İbrahim Bey'in diğer câmi'i imamına, hatib ve müezzinine ikişer akçe tahsis ettiğini görüyoruz.

İbrahim Paşa, Nevşehir, Ürgüb ve bunlara civar daha bâzı köylerde yaşayan insanların, câmi, mekteb, hamam ve çeşme yapmak suretile, dinî ve ictimai bir kısım ihtiyaçlarını temin ettikten mâda, bunların malî külfetlerini azaltacak tedbirler dahi almış ve bu husus vakfiyesinde şu şekilde beyan edilmiştir. Ürgüb kazasının seneliği 435 kuruş tutan menzîl akçesi ile yekûnu, defter kaydı mucibince, yedi yüz elli bir buçuk kuruş olan mevkufat bedeli, nezl ve avâriz vergisi halkdan alınmayarak, İbrahim Paşa vakfına mütevellî olanlar tarafından devlete ödenecek; Muşkara, Ahlat ve Karabayır'ın korucusile süvarisi bu vakfın gelirinden günde beş akçe alacak; Muşkara mukataası padişah'ın hassı iken

timarları hassa çalınan kimselerden, Mehmed, Mustafa ve Hasan'a otuz akçe, Ulvi oğlu Mehmed Emin'e on akçe, Himmet oğlu Mustafa'ya ve Tekaüd Osman'a yirmişer akçe, Hüseyin oğlu Hasan'a beş, Abdüllâtif oğlu Abdüllâtif'e onbeş akçe duâcılık vazifesi verilecek ve yine duacı olmak üzere, Mehmed, Veli oğlu Hüseyin, Razi, Murad oğlu Ebubekir, Murad kızı Fatma, Sefer kızı Hani, Ali kızı Kamer, Ali oğlu İsmail ile ekserisi kadın olan diğer on sekiz kimseye, şahıs başına günde iki ilâ sekiz akçe arasında değişen bir para ödenecek idi.

İbrahim Paşa, bundan sonra, vakfının gelir ve giderini kayıd ve hesap edecek, günde on akçe yövmiyeli bir kâtib; dörd akçe yövmiyeli bir kilerci ile vakfın İstanbul ve civarındaki kiralarnı toplayacak sekiz akçe yövmiyeli bir atlı câbi tâynini istemekte, nihayet tevliyet şekli, vakfa âid diğer malî hususların idaresi hakkında ne gibi muamele yapılacağını bildirmektedir.

Vakfiyenin şahidler kısmında ise, şu isimleri görüyoruz: Başta Kapdan-ı derya Mustafa Paşa olmak üzere sırasile Kethüda Mehmed Paşa, Ser etibba-i hassa Ömer Efendi, sabık Anadolu kazaskeri Feyzullah Efendi, Reisü'l-küttab Mehmed Efendi, Yeniçeri ağası Mehmed Ağa, Dergâh-ı âli Çavuş başısı Ahmed Ağa, Sipahiler ağası Mehmed Bey, Silahdar ağası Hacı Halil Ağa, Cebeci başı Seyyid Mehmed, İstanbul askerî kassamı Mehmed Raşid Efendi ve daha onuç imza.

II

İbrahim Paşa namına kayıtlı olan ikinci vakfiye, esas itibarile, sadrıâzamın âilesi Fatma Sultan ile birlikte, Şehzadebaşı'nda mevcûd mülk arsaları üzerinde yaptırdıkları onuç hücreli medrese, bunun dershanesi ile kütüphanesi ve sebil, şadırvan ile çeşmesinden teşekkül eden külliyyeye âid bulunuyordu. Ayrıca, İbrahim Paşa'nın İstanbul'da olan bâzı çeşmelerine ve sair hususlara dâir de bu vakfiyede kayıtlar mevcud idi. Bahis mevzuu evkafın masraflarını karşılamak üzere gelir getiren emlak ise sırasile şunlardan ibarettir:

Üçüncü Ahmed'in, kızına ve damadına, bütün tarla, mer'a, dağ tepe ve nehirlerle birlikte müştereken hibe ve temlik ettiği, Aydın sancağının Güzelhisar nahiyesinde bulunan iki köy ile Karlı-eli

olan diğer bir köy ve Paşa sancağının Manastır nahiyesinde, bizzat Manastır arazisi mukataaları, mufassal hudud nâmeleri gereğince adı geçen külliye'nin dershanesi karşısında ve Eski-odalar tarafında bulunan 45 dükkân ile dershaneye muttasıl yeni yapılmış 37 dükkân; Akdeniz adalarından Nakşe adasında olup hudud ve sınırları, Defterhane-i âmire ile Haremeyn muhasebesi defterlerinde yazılı bulunan tarla bağ ve bahçe nev'inden arazi.

Bu emlakın hâsılâtı, vakfiyeye nazaran şu şekilde vazifelilere verilecekti: Medresenin şeyhül-kurra'sına günde yirmi, bundan okuyan talebelerin derece itibarile birinci ve ikincisine günde dörder, diğer on öğrenciye ikişer, bir dersiâma günde yüz, medresenin onüç odasında oturan ve dersiâmın derslerine devam eden dânişmendlere günde onar, münavebe ile vazife görecektir dört kütübhaneye memuruna, kütübhanenin açık bulunduğu günlere mahsus olmak üzere ve çalıştıkları hergün için onbeşer, kütübhanenin mücellidine günde dört akçe ödenecekti. Ayrıca Sünbül Ali Efendi vakıf kitablarına bakan memura da günde 15 akça verilecekti. Medresenin diğer vazifelilerinden yazı hocası günde on, hergün mesnevi okuyan bir kimse yirmi, ferâiz muallimi on, halifesi beş, medresenin mescidinde hergün cemaat ile namaz kıldırarak imam günde 30, müezzin on akçe alacaktı. Tedris işleriyle uğraşanlar hâricinde, dershanenin kandillerini yakacak kandilciye, günde dört, kayyuma günde sekiz, buhurcuya üç, dershanenin temizliğine memur hademeye beş, dârülhadîsin bahçe kapıcısına dört, kütübhanenin kapıcısına günde altı, temizlik hademesine beş, sabah ve akşamları külliye'nin kapısını açıp kapayacak kapıcıya on, şadırvan ile meydanın temizlik hademesine altı, külliye'nin çöpünü taşıyacak adama yedi, sebilin su işlerine ve su kaplarına bakan birinci sebilciye on, ikinci, üçüncü ve dördüncü sebilcilere sekizer, çeşmenin kepçesini gece kaldırıp gündüz takan ve bekleyen adama yâni kepçe muhafızına günde iki, Süleymaniye su yolu bölük başısına günde dört, kanallar ile gelen suyun tâmir işine bakan bir su yolcuya dört, helâların temizliğine memur adama dört, binanın günlük tâmiratına bakan ustaya dört, kurşuncuya dört, lağımçıya üç ve nihayet taşıcıya üç akçe verilecekti. Bu husus İbrahim Paşa külliyesinde ne gibi hizmet ve hizmetliler olduğunu göstermesi bakımından mühimdir. Diğer taraftan bu vakfın kurucuları, erkek ve kadın azadlılarından ve yabancılarından, 42 kişilik duâcıya, Haremeyn

muhasebesinden verilen vazife tezkireleri mucibince günde 260 akçe, Mekke'de ve Medine'de hergün kur'an okuyan onar kişiden herbirine, senede 18 kuruş, cüz muhafızlarına senede altışar kuruş, cüz nâzırınada senede 30 kuruş tahsis etmişlerdi. Ayrıca Medine'de bulunan daha bâzı kimseler, bu vakıfdan faydalanmakta ve Haremeyn'e âid işlerin, Küçük-sakabaşı tarafından tanzimi şart koşulmakta idi.

İbrahim Paşa, yukarıda zikrettiğimiz yerlerden elde edilen geliri, yalnız Şehzadebaşı'ndaki külliyesine ve Mekke ile Medine'de olan bâzı vazifelilere vakfetmeyip, bunun bir kısmını da başka yerlere vermiştir. Meselâ damadı Kethüda Mehmed Paşa'nın, Galata kazasına bağlı Ortaköy'de yaptırdığı câmiye âid evkafın geliri, sarfiyatını karşılamadığı için onun hademe masraflarına ve diğer vazifelilerine verilmek üzere, vakfın mütevellisine günde yüzer akçe; Beşiktaş mevlevihanesinde oturan şeyh ve dervişlere ve fıkara, yemek parası olarak, her altı ayda bir def'a onikişer bin akçe, Rumeli'de Vodina kasabasında bulunan mevlevihane dervişlerine, yine yemek parası olmak üzere her ay beş yüz kırkar akçe; İstanbul'da Avrat-pazarı civarında bulunan Haseki Sultan dârüşşifasında, eskiden beri oturan sekiz kayyumun sekiz zevcesine, bu dârüşşifaya gelen hasta kadınların hizmetine bakmak şartile, günde üçer akçe vazife ve ikişer akçe ekmek parası; dârüşşifa'nın hamamına vesâir işlerine sarfedilmek için de Haseki Sultan vakfı mütevellilerine günde yirmişer akçeden ayda altışar yüz akçe tahsis edilmiş bulunuyordu.

İbrahim Paşa, kendinin yetiştiği ocak olup, bilâhire geniş ölçüde tâmir ettirdiği Eskisaray'ın Baltacılar odasını dahi unutmamış ve her sene burada okutulacak mevlidin hocalarına, va'z hocalarına, derecelerine göre on veya sekizer kuruş verilmesini; her tablada üçer bardak şerbet, üçer tabak da şeker bulunmak şartile, kırk tabla satın alınmasını; 120 adet elvan şişe bardak ve 120 adet tabak ve şerbet için 30 okka şeker teminini, 40 dirhem öd-i ma'ül-verdi, bir miskal ânber ve tabaklar için beş deste kâğıt, şerbet ezenlere iki adet peştamal ile iki top astar, üç okka gül-beşeker, üç okka kahve, üç okka gül-âb alınmasını; bunların hammaliyesi için 200 akçe, şerbet ezen baltacılar beş kuruş verilmesini; mevlidden sonra kur'an okuyan hâfızların herbirine ikişer kuruş ödenmesini ve bu işlerin umûmunun temini gayesile, de o vaktin vakıf

mütevellisi kim ise, onun elile yüz seksen kuruş sarfını ve bu malzemenin Baltacılar ocağı bölük başısına teslimini şart koymuş bulunuyordu.

Bunlardan mâda yine Teberdarlar ocağına, ramazanlarda her gün altı sofraya yemek verilecek ve bir sofranın aylık masrafı olan elli kuruş ki hepsi 303 kuruş etmektedir, bu ocağın kiler halifesine teslim olunacaktı. Kiler halifesi, Ramazan boyunca aynı zamanda sofraların tertib ve tanzimine memurdu. Diğer taraftan Yenisaray'daki Kozbekçileri odalarına dahi ramazanda her gece üçer sofraya yemek verilmek üzere, 14,400 akçe zabıtlarına teslim edilecek ve bunlar vasıtasıyla yemek işi idare olunacaktı.

İbrahim Paşa, vakfiyesinde, Eyüb câmii minaresinde ramazanlarda yanacak mahyalar için 5400 akçe ve bu câmide aşır okuyacak iki hoca için de, ikişerbin dörder yüz akçe tahsis ettiğini söyledikten sonra: «İşbu vakıf-ı celilin nezâreti... dârüssaadde ağası hazretlerine tâyin ve tahsis olunub taht-ı nezâretlerinde olan evkaf-ı sâire gibi âz ü nasb-ı erbâb-ı cihat ve rü'yeti umûr-ı idrârat ü ihracatı müfevvez-i uhde-i nezâretleri olmak üzere yövmü on akçe vazife-i nezâret taraflarına takdim ve teslim oluna» diyor.

Vakfiyede daha sonra, vakfın gelir gider hesabına bakacak bir kâtibe günde yirmi, ruznamçe kâtibine on, diğer bir kâtibe yine günde on, bir senelik hesaplarını tanzim edecek muhasebe kâtibine günde on, tahsilât işine bakan câbiye günde sekiz akçe verileceği; Rumeli'de bulunan vakfa âid mukataatı toplayacak atlı tahsildara günde sekiz ve Manastır mukataasının vakfe âid gelirini toplayacak tahsildara günde beş, Dragomsin (در اغوم سين) mukataası malını toplayacak tahsildara yine günde beş; ve nihayet vakfın gelirinden hâsıl olan paranın sahih ve züyûfunu ayıracak sarrafa günde iki akçe ödeneceği kaydolunuyordu.

En son kısım ise, müteferrik işlere ayrılmıştı ve burada dârülhadis mihrabının iki tarafına konacak mumların parası, ramazanda yakılacak kandillerin hesabı, sebilhane için alınacak zeytinyağı ile hasır meseleleri kayd olunduktan sonra, Eyüb'de «Mescid-i makâm-ı Baba Haydar'da» şeyhül-kurra olana günde on akçe, Eyüb câmii mahyacılarına günde beş, Cafer Paşa medresesinin müderrisine günde otuz, talebesinin mecmu'una günde on; Koca Mustafa Paşa zâviyesi şeyhi, şeyh Seyyid Nureddin Efendi'ye günde on; Eyüb de Hacı Hüsrev mahallesinde yeni bina olunan mektebin mualli-

mine günde sekiz, mekteb halifesine günde dört; Fâtih câmii civarında, Zülâli Hasan Efendi'nin evi yanında yapılan çeşmenin su yolcusuna günde üç, bu çeşmenin tas muhafızına iki; Dergâh-ı âli yeniçerileri kapısındaki çeşme ile Orta câmi'de olan çeşmenin tas muhafız ve temizleyicisine günde sekizer; Destereçiler - pazarı civarındaki Kethüda- kadın çeşmesinin su yolcusuna günde üç, temizleyicisine iki, ve tas muhafızına iki; İbrahim Paşa'nın, Mahmud Paşa câmii yakınında yaptırdığı, han içindeki Hacı Hasan mescidi imamına günde üç, müezzinine iki; Yalak-âbâd (Yalova) kazasına bağlı Subaşı köyünde bulunan Mirahor Yusuf Ağa'nın yaptırdığı câmiin hatibine günde sekiz imamına beş; İbrahim Paşa'nın Beşiktaş nahiyesindeki sâhilhaneleri civarında bulunan, Kılıç Ali Paşa câmii hatibine günde onbeş, imamına altı, müezzinlere sekizer, devirhanlara üçer ve naat okuyanlara günde ikişer, kayyum olanlara ikişer, padişah mahfilini temizliylene iki, bu câmiin musluğuna su getirenlere üç akçe verileceği yazılı bulunuyordu.

İbrahim Paşa, bu vakfiyesinde, doğduğu kasaba olan «Nevşehir kazasını» dahi ihmâl etmemiş ve buranın inkişafına sebep olmak için, ahalisinden her sene avâriz bedeli ve nezl olarak alınan 1286,5 kuruşu kaldırıp, bu parayı mezkûr vakfın gelirinden hazineye ödemiştir. Ayrıca gerek Nevşehir gerek Dârülhadis vakfına lâzım gelen mesarif ile Nevşehir'deki câmi ve hamamın su yollarını tâmir masrafı karşılığı olarak ihtiyaten Harameya hazinesini dolabına beşbin kuruş koymuştur.

Vakfa ilk def'a Kethüda Mehmed Paşa müteveli olacak ve bu iş için de günde 120 akça alacak idi. Daha sonra vakıf, İbrahim Paşa'nın erkek ve kız evlâtlarından «eslah ve erşedine» intikal edecekti. Nihayet vakfın ne şekilde idare olunacağına dâir daha bâzi kayıtlar bulunmakta ve bilâhire şahidlerin isimleri gelmektedir. Bunlar ise sırasile :

Kapdan-ı derya vezir Mustafa Paşa, Musahib Mehmed Paşa, Tevki'i Damad Ali Paşa, Damad Ahmed Paşa, Damad Mehmed Paşa, Kethüda Mehmed Paşa, sâbık Rumeli kazaskeri Feyzullah Efendi, İstanbul kadısı İmam-ı sultânî Abdurrahman Efendi, Mehmed Raşid Efendi, Yeniçeri ağası Hasan Ağa, Defterdar Ali Efendi Reîsü'l-küttâb Mehmed Efendi, Defter-i hâkâni emîni Abdullah Efendi, Çavuş başı İsmail Ağa gibi daha onyedisi ismi ihtiva ediyor.

Vakfiyeyi tanzim eden kâtib, Saray-ı hümâyûn'un meşk hocası

Vefalı Abdullah Efendi olup, vakfiyenin tanzim tarihi de Şevval 1141 senesidir.

Netice olarak diyebiliriz ki, İbrahim Paşa'ya âid bulunduğu görülen bu iki vakfiye, Nevşehirli'nin birçok âsârını ve bunların gelir kaynaklarını bize açıklamakla beraber, vakfın idâre şekli hakkında ve sair hususlarda bilgi vermesi bakımından mühim-vesikalardır.